

Людмила Давидова,
аспірант Інституту журналістики
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано видавничу діяльність університетів на сучасному етапі, традиції наукового і навчального книговидання України і Польщі, а також необхідність активного використання цифрових технологій, публікації електронних версій книг і журналів для забезпечення конкурентоспроможності продукції видавництва вищих навчальних закладів.

Ключові слова: видавнича діяльність, університетське видавництво, цифрові технології, електронна книга, інтернет-книгарня.

Вступ. Україна і Польща мають давні видавничі традиції, які беруть свій початок в осередках наукової думки – університетах. Розвиток друкарства радикально збільшив наклади книг, змінивши не лише роль лектора (викладача), студента, характер навчального процесу, а й систему поширення наукових знань загалом, статус бібліотеки і книги, а також пов'язану з її підготовкою працю. Видавнича справа стала «спільним культурницьким полем українсько-польської співпраці» [1, с. 333]. Сьогодні провідні університети обох країн налаштовані на активне взаємовигідне співробітництво, а традиції наукового і навчального книговидання України і Польщі мають багато спільних ознак.

Вбачаючи однією з місій університету його діяльність і як наукового видавничого осередку, варто зауважити, що поширення результатів досліджень у широких колах з метою їх обговорення, критики, коригування, впровадження та просування результатів, а також їх спростування тривалий час було можливе через форму наукового видання. Це забезпечувало реалізацію надто важливого завдання університету – служити і бути корисним науковій спільноті, суспільству і людству [12; с. 161].

Видавнича діяльність університетів є важливим компонентом науки і відчутно сприяє забезпеченню їх ролі як потужного інтелектуального центру суспільства. У фокусі предметно зорієнтованих, системних наукових досліджень найчастіше перебували гуманістичні, наукові, просвітницькі аспекти діяльності університетських видавництв. Окремі наукові розвідки, що стосуються університетського книговидання, належать Т. Беккер-Нільсену, С. Водолазкій, Л. Гітісу, Н. Зелінській, Є. Комарову, М. Маковееву, Я. Пелікану, Дж. Б. Томпсону та ін. Однак спроб ґрунтовного наукового аналізу сучасних українсько-польських університетських видавничих практик досі зроблено не було.

Мета статті – проаналізувати видавничу діяльність університетів України і Польщі на сучасному етапі, дослідити традиції наукового і навчального книговидання, а також необхідність активного використання цифрових технологій, публікації електронних версій книг і журналів для забезпечення конкурентоспроможності продукції видавництв вищих навчальних закладів.

Сучасні університетські видавництва, розвиваючи традицію предметно сфокусованої академічної навчальної книги, все більше уваги приділяють поліфункціональним навчальним виданням, покликаним формувати у студентів комплекс компетентнісних навичок з відповідних дисциплін (сфер діяльності). Особливу роль у сучасному освітньому просторі відведено електронним версіям видань, які все активніше застосовують у навчальному процесі. Щоправда, в університетських видавництвах України комерційна стратегія ще не набула настільки активного застосування, як за кордоном [6, 7, 8].

Упродовж розвитку університетської справи набувала типологічної специфіки університетська книга як феномен, підготовлений науково-викладацькими кадрами університету, – наукова і навчальна книга, адресована передусім його студентству. Вона служила не тільки потребам свого університету, а ставала надбанням національної вищої школи. У зв'язку з цим у світі сформувалася потужна традиція визнання цінності університетської книги і дослідження її ключових

ознак. Щоправда, її частіше і значною мірою небезпідставно розглядають у загальному потоці інтелектуальної видавничої продукції – наукової, навчальної та довідково-енциклопедичної, а іноді беруть у поле зору і науково-популярні тексти.

Сучасне університетське видавництво активно реалізує комунікаційну стратегію вищого навчального закладу, забезпечуючи функціонування інформаційного простору університету, просуваючи завдяки високоякісній книзі його марку й авторитет на навчальному і науковому ринках. Важливим складником цінності вищого навчального закладу є вихід його інтелектуального продукту в європейський і світовий простір, завдяки чому наукові й освітні розробки вчених стають надбанням світової спільноти.

Подолання проблем підготовки, друку та просування на ринку наукової книги можливе за умови глибокого врахування її специфіки та потреб її потенційних споживачів [9, 10]. Тому стратегія сучасного університетського видавництва полягає у прогнозуванні змін й активній адаптації до ринкових умов задля задоволення новітніх інформаційних потреб студентів, викладачів, науково-освітньої громадськості загалом.

Необхідність підвищення конкурентоспроможності видавництв вищих навчальних закладів викликає потребу в реорганізації сучасного університетського книговидання, чому сприяє активне запровадження інноваційних процесів. У пізнавальну і творчу активність науковців та освітян все настирніше входять електронні книги, електронні бібліотеки, друк на замовлення, оперативний малотиражний друк та ін. Закордонний досвід застосування інноваційних процесів засвідчує скорочення витрат і підвищення продуктивності виробництва, а також ефективність постійної або тимчасової кооперації під час надання певних видів послуг [8, с. 3–4].

Бурхливий розвиток науки у Польщі нерозривно пов'язаний з Ягеллонським університетом (заснований 12 травня 1364 р.). Популяризації нових знань значною мірою сприяла видавнича діяльність польського типографа Яна Халлера, який видавав необхідну для університету літературу [14, с. 36]. Сьогодні видавництво Ягеллонського університету – одне з найсучасніших і найпотужніших у Польщі. Виважена

видавнича політика спрямована на поширення досягнень польських науковців у світі, забезпечення дослідників, студентів і викладачів якісними науковими і навчальними виданнями, поєднання традицій із сучасними цифровими технологіями. Публікування електронних версій книг, журналів з усіх галузей науки дозволяє забезпечити представлення наукового доробку науковців Ягеллонського університету в міжнародних наукометричних базах даних. Іноземними партнерами університетського видавництва є Великобританія, Франція, Австрія, Італія, Іспанія, Німеччина, Швейцарія, США, Канада, Австралія та ін.

Конкурентоспроможність на ринку наукової і навчальної літератури видавництву Ягеллонського університету забезпечує співпраця з книжковими магазинами, точками продажу книг, бібліотеками, науково-дослідними інститутами. Потужними інструментами реалізації видавничої продукції є: інтернет-книгарня, яка забезпечує польських і закордонних читачів якісними книгами у паперовому й електронному варіантах (формати PDF, EPUB); спеціальні ціни; знижки на книги для постійних клієнтів (окрім електронних книг); система знижок для бібліотек, наукових установ. Швидко доставку замовлених видань у межах країни забезпечують пошта Польщі та кур'єрські служби (вартість доставки 9,99 і 14,91 злотих відповідно). Доставка за межі країни становить 100–140 злотих [17].

Наукова продукція видавництва Варшавського університету неодноразово була відзначена престижними нагородами. Так, цьогоріч головну відзнаку X Ярмарку академічної і наукової книги «Academia 2016» здобула книга «Wspólnota rzeczy: sztuka niderlandzka i północnoeuropejska 1380–1520» (Antoni Ziemia) [20]; 2015 року нагороду за кращу наукову книгу «Academia 2015» здобула «Gotycka architektura murowana w Polsce» (Andrzej Grzybowski) [15]; 2014 року премією прем'єр-міністра було відзначено видання «Król i Korona Cierniowa. Kult relikwii we Francji Kapetyngów» (Jerzy Pysiak) [16]. Значну увагу видавництво Варшавського університету приділяє механізму просування продукції. Доволі інформативними є анотації представлених на сайті книг, а також

анонси видань, що готуються до друку. Потенційний читач має можливість зв'язатися з представниками університетського видавництва з будь-якого питання, а також знайти сторінку у соцмережах [19].

Видавництво Університету імені Марії Склодовської-Кюрі (засноване 1946 р.) нині є одним із найбільших наукових видавництв, про що красномовно свідчить статистика: 139 назв (2008 р.), 144 (2009 р.), 173 (2010 р.), 200 (2011 р.), 172 (2012 р.), 204 (2013 р.), 157 (2014 р.), 235 (2015 р.). Серед продукції видавництва значну частку становлять монографії, а також наукові журнали, підручники, інформаційні бюлетені та ін. Зручною для споживача є навігація на сайті видавництва; окрім опису видання, можна ознайомитися і зі змістом [18].

Лідерами у сфері видання наукової і навчальної літератури в Україні є видавничий дім «Києво-Могилянська академія», видавництво Львівської політехніки, видавництво «Політехніка» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», видавництво Українського католицького університету та ін. Проте більшість видавництв вищих навчальних закладів досі спрямовують свою діяльність на задоволення потреб у науковій і навчальній книзі і періодиці лише співробітників і студентів власного університету. Практично не представлені сторінки видавництв у соціальних мережах, окрім видавничого дому «Києво-Могилянська академія».

Успішно конкурувати з іншими видавництвами, які працюють у ніші наукового і навчального книговидання, університетським видавництвам дозволяє використання можливостей сервісу «друк на вимогу», Інтернету, продаж електронних книг. Проте сервіс «друк на вимогу» використовується дуже обмежено, а наукові і навчальні електронні книги не представлені взагалі.

Одним із небагатьох видавництв вищих навчальних закладів, які використовують сервіс «друк на вимогу», є видавництво Львівської політехніки, що додруковує для замовників вже розпродані назви.

Перевагою сайту видавництва «Львівської політехніки» є зручна навігація, що дає змогу користувачеві легко

зорієнтуватися і оформити замовлення. Придбати книги і періодику можуть зареєстровані користувачі сайту, переглянувши каталог видань або використавши функцію «Пошук». Термін доставки по Україні після розміщення і оплати замовлення становить до 10 робочих днів і залежить від обраного способу доставки («Укрпошта», «Нова пошта», кур'єрська служба, транспортні перевізники). Придбати продукцію видавництва можна також у мережі університетських книгарень, які розташовані у корпусах вищого навчального закладу [2]. Цьогоріч на Форумі видавців спеціальну відзнаку журі отримав Григорій Понеділок за книгу «Фізика електромагнітних явищ. Електро- і магнітостатика» [13], а персональну відзнаку голови 23-го Форуму видавців Тамари Смовженко – Зоряна Куньч за книгу «Риторика» [11].

Сайт видавничого дому «Києво-Могилянська академія» структурований, зручний для користувача, який має можливість, окрім оформлення замовлення, ознайомитися з видавничими новинками, інтерв'ю, рецензіями та акціями. Популярністю у споживачів наукової і навчальної літератури користуються пропозиції видавництва щодо купівлі книг у комплектах (3–7 назв) за акційною ціною: «Більше не таємно», «Літературознавство», «Архівна справа», «Журналістика» та ін. Окрім академічних видань, у каталозі видавничого дому «Києво-Могилянська академія» широко представлені словники і довідкові видання, новинки художньої літератури, поезія. Полегшує пошук потрібної книги зручно організований каталог авторів. В інтернет-книгарні представлені книги, видані упродовж 2002–2015 рр., за ціною видавця. Суттєву перевагу у просуванні продукції, порівняно з конкурентами, надає систематичне оновлення сайту і присутність у соціальних мережах [5].

Менш інформативною є інтернет-книгарня видавництва Українського католицького університету (засноване 2003 р.). Потенційний покупець має змогу переглянути запропоновані видання у рубриках «Історія», «Філософія», «Богослов'я, документи Церкви», «Філологія», «Публіцистика», «Психологія», «Журналістика», «Бізнес» та ін. Безумовною

перевагою є інформація щодо наявності/відсутності книг в інтернет-книгарні [4].

Доволі незручним для користувача є представлення інформації щодо продукції видавництва «Політехніка» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Відсутня можливість оформити інтернет-замовлення, натомість придбати книги можна у магазині «Навчальна книга» та книгарні, що розташована у навчальному копусі № 1 [3].

Висновки. Видавнича діяльність університетів безпосередньо впливає на формування й утвердження національних світоглядних цінностей, збереження історичних традицій, підвищення культурного та освітнього рівня українців і поляків, відтак аспекти, пов'язані з її трансформаціями і розбудовою, є науково значущими. В умовах активного використання цифрових технологій видавництва вищих навчальних закладів України і Польщі, аби забезпечити конкурентоспроможність у сегменті наукової і навчальної книги і періодики, все більше використовують можливості сервісу «друк на вимогу», вдаються до публікації електронних версій книг і журналів, популяризуючи досягнення української і польської науки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондар Ю. Видавнича справа в контексті українсько-польської співпраці : від минулого – до сучасності / Ю. Бондар // *Intermagum* : історія, політика, культура. – 2014. – № 1. – С. 332–344.
2. Видавництво Львівської політехніки. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://vlp.com.ua>. – Дата доступу : 20.11.2016.
3. Видавництво «Політехніка». – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.print.kpi.ua/index.php/shop.html>. – Дата доступу : 20.11.2016.
4. Видавництво Українського католицького університету. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://press.ucu.edu.ua>. – Дата доступу : 20.11.2016.
5. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://publish-ukma.kiev.ua/ua>. – Дата доступу : 20.11.2016.
6. Водозазька С. Інноваційна репертуарна стратегія у світовому книговиданні : цільові настанови і способи реалізації / С. Водозазька // *Освіта регіону*. – 2012. – № 1. – С. 225–228.

7. Водолазська С. Соціальні мережі як інноваційний спосіб просування та популяризації видавничої продукції / С. Водолазська // Український інформаційний простір: Науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв / Гол. редактор М. С. Тимошик. – Число 1. – У 2-х ч. – Ч. 1. – К.: КНУКИМ, 2013. – С. 30–34. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_1/vodolazka_s_v_sotsialni_merezhi_yak_innovatsiyni_sposib.pdf. – Дата доступу: 18.05.2016.
8. Водолазська С. Традиції та інновації у світовому університетському книговидаванні / С. Водолазська // Вісник книжкової палати. – 2012. – № 3. – С. 15–18.
9. Зелінська Н. Наукова книга на книжковому ринку України : що попереду? / Н. Зелінська // Реалії та перспективи українського книжкового ринку (Про інформаційний маркетинг. І не лише про нього...) : 3б. ст. – Львів : Аз-Арт, 1997. – С. 44–63.
10. Зелінська Н. Наукове книговидавання в Україні : на шляху до перезавантаження / Н. Зелінська // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальная коммуникация». – Т. 21 (60). – 2008. – № 1. – С. 396–403. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://science.crimea.edu/zapiski/2008/filologiya/uch_21_1fn/zelinskaya.pdf. – Дата доступу: 4.02.2016.
11. Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика : підручник / З. Куньч, Г. Городиловська, І. Шмілик. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 496 с.
12. Пелікан Я. Ідея університету. Переосмислення / Я. Пелікан. – К. : Дух і літера, 2009. – 392 с.
13. Понеділок Г. Фізика електромагнітних явищ. Електро- і магнітостатика / Г. Понеділок. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 464 с.
14. Сенік О. Проблеми і перспективи університетського книговидавання : український та закордонний досвід / О. Сенік // Поліграфія і видавничі справа. – 2012. – № 4. – С. 34–39. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Pivs_2012_4_8. – Дата доступу: 23.05.2016.
15. Grzybkowski A. Gotycka architektura murowana w Polsce / A. Grzybkowski. – Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2015. – 310 s.
16. Pysiak J. Król i Korona Cierniowa. Kult relikwii we Francji Kapetyngów / J. Pysiak. – Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2012. – 472 s.
17. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Dostęp : <http://www.wuj.pl>. – Дата доступу : 20.11.2016.

18. Wydawnictwo UMCS. – Dostęp : <http://wydawnictwo.umcs.lublin.pl>. – Data dostępu : 20.11.2016.

19. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. – Dostęp : <http://www.wuw.pl>. – Data dostępu : 20.11.2016.

20. Ziemba A. Wspólnota rzeczy: sztuka niderlandzka i północnoeuropejska 1380–1520 / A. Ziemba. – Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2015. – 986 s.

L. Davidova. UNIVERSITY PUBLISHING ACTIVITIES AT THE PRESENT STAGE: UKRAINIAN-POLISH EXPERIENCE

The publishing universities at the modern stage, tradition of scientific and educational book publishing in Ukraine and Poland, and necessity of the active using of digital technology, publishing electronic versions of books and magazines for publishing product competitiveness in higher education are analyzed in the article.

Nowadays leading higher educational institutions of both countries are interested in the active mutually beneficial cooperation. Traditions of scientific and educational book publishing in Ukraine and Poland have many common features.

Activities of the main university publishing house of Ukraine and Poland that are working in the segment of scientific and educational book publishing and periodicals: publishing house «Kyiv-Mohyla Academy»; Lviv Polytechnic publishing house; publishing house «Polytechnic» of National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute of Igor Sikorsky»; Ukrainian Catholic University publishing house; publishing house of Jagiellonian and Warsaw Universities, as well as publishing house of the University of Maria Skłodowska-Curie have been analyzed.

Publishing of universities directly affect the formation and strengthening of national ideological values, preservation of historical traditions, raising cultural and educational level of Ukrainians and Poles, so aspects of its transformation and development are scientifically significant. In terms of active using of digital technologies of the universities publishing house in Ukraine and Poland in order to ensure its competitiveness in the segment of scientific and educational books and periodicals, publishers use opportunities for service «print on demand» more often, they resort to publishing electronic versions of books and magazines and promote the achievements of Ukrainian and Polish science.

Key words: publishing, university publishing, digital technology, e-book, online bookstore.

L. Dawidowa. AKTYWNOŚĆ WYDAWNICZA UCZELNI NA OBECNYM ETAPIE: UKRAIŃSKO-POLSKIE DOŚWIADCZENIA

W artykule przeanalizowano działalność wydawniczą uczelni na obecnym etapie, tradycje naukowego i edukacyjnego wydawnictwa Ukrainy i Polski, a także konieczność aktywnego korzystania z technologii cyfrowych, publikacji wersji elektronicznej książek i czasopism dla zapewnienia konkurencyjności produkcji najbardziej znanych na świecie wydawnictw szkół wyższych.

Słowa kluczowe: działalność wydawnicza, wydawnictwo uniwersyteckie, technologie cyfrowe, e-książka, księgarnia internetowa.